

KS. JÓZEF KRUKOWSKI

KATALOG PODSTAWOWYCH OBOWIĄZKÓW I UPRAWNIENÍ WSZYSTKICH CHRZEŚCIJAN W NOWYM KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO

I. GENEZA KATALOGU PODSTAWOWYCH OBOWIĄZKÓW I UPRAWNIENÍ CHRZEŚCIJAN

W Kodeksie prawa kanonicznego, promulgowanym przez Jana Pawła II 25 I 1983 r.¹, po raz pierwszy w dziejach Kościoła proklamowany został katalog podstawowych obowiązków i uprawnień wszystkich chrześcijan (kan. 208-223). Proklamacja ta jest znakiem wrażliwości najwyższego prawodawcy kościelnego na charakterystyczne dla współczesnej kultury dążenie do ochrony praw podmiotowych przysługujących osobie ludzkiej w życiu społecznym. A przede wszystkim jest to przejaw nowej świadomości prawnej Kościoła o sobie samym, uformowanej na soborowej wizji Kościoła jako wspólnoty ludu Bożego.

Ochrona podstawowych praw przysługujących każdemu człowiekowi z racji godności osoby ludzkiej znajduje wyraz w proklamacji różnych katalogów podstawowych praw podmiotowych w prawie wewnętrznym współczesnych państw i w publicznym prawie międzynarodowym². Współczesne państwa w swoich ustawach konstytucyjnych proklamują katalogi podstawowych praw i wolności obywatelskich (państwa demokratyczne na Zachodzie) lub katalogi podstawowych praw i obowiązków obywatelskich (państwa socjalistyczne). Ponieważ ochrona wewnątrzpaństwowa okazała się mało skuteczna, gdyż często prawa te są gwałcone przez organy państwowe, dlatego pojawiło się silne dążenie do wprowadzenia poza i ponad państwową ochronę praw człowieka. Temu celowi ma służyć proklamacja podstawowych praw człowieka w umowach międzynarodowych ONZ (Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Pakty Praw Człowieka) i innych aktach międzynarodowych o charakterze uni-

¹ AAS 75:1983.

² Jakkolwiek ochrona praw człowieka jest zjawiskiem charakterystycznym dla całej współczesnej kultury prawnej, to jednak przebiega w kilku nurtach, które są inspirowane przez odmienne koncepcje teoretyczne. Por. J. Krukowski *Koncepcje praw człowieka*. W: *Kościół i Prawo*. T. 1. Lublin 1981 s. 41-61.

wersalnym lub regionalnym, w których następuje coraz dokładniejsze wyliczenie tych praw, bliższe określenie ich treści oraz zabezpieczenie ich realizacji. W ten międzynarodowy nurt ochrony praw człowieka włączył się Kościół katolicki, wychodząc z założeń religijno-moralnych i wnosząc właściwy sobie wkład o charakterze pastoralnym. Katalog podstawowych praw człowieka proklamowany jest w nauce społecznej Kościoła, a zwłaszcza w encyklice Jana XXIII *Pacem in terris* oraz w soborowej konstytucji o obecności Kościoła w świecie współczesnym (*Lumen gentium*).

W prawie kanonicznym, które jest prawem wewnętrznym Kościoła katolickiego, zaznacza się dążenie do ochrony dwu kategorii praw podmiotowych: podstawowych praw osoby ludzkiej, na oznaczenie których używa się również nazwy „prawa człowieka”, oraz „podstawowych praw i obowiązków chrześcijan”. Podstawowe prawa człowieka wyznaczają sytuację każdego człowieka w każdej społeczności ludzkiej. Podstawa tych praw leży w naturalnej godności osoby ludzkiej. Natomiast podstawowe prawa i obowiązki chrześcijan określają sytuację człowieka ochrzczonego w społeczności bosko-ludzkiej, jaką jest Kościół. Podstawa praw chrześcijan leży w odrodzeniu duchowym człowieka, jakiego Duch Święty dokonuje w człowieku w momencie chrztu, oraz w powołaniu go do udziału w misji Kościoła dla świata.

Idea sformułowania katalogu podstawowych obowiązków i praw chrześcijan powstała w okresie prac nad rewizją kodeksu prawa kanonicznego. W starym kodeksie z 1917 r. zamieszczona była deklaracja, iż przez chrzest człowiek nabywa wszystkie prawa i obowiązki chrześcijan, czyli staje się osobą w Kościele (kan. 87). Nie było katalogu tych praw i obowiązków, jakkolwiek w różnych miejscach kodeksu prawodawca gwarantował ich obronę w wypadku ewentualnego naruszenia. Projekt zredagowania katalogu tych praw na podstawie nauki Soboru Watykańskiego II o Kościele został wysunięty najpierw przez kanonistów, a następnie przez Papieską Komisję do Reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego³. Katalog ten miał być zamieszczony w Podstawowej Ustawie Kościoła (*Lex Ecclesiae Fundamentalis*), która ma być ustawą wspólną dla całego Kościoła, tj. zarówno dla Kościoła łacińskiego, jak i dla Kościołów wschodnich. Skoro jednak projekty tej ustawy wzbudziły wielkie kontrowersje, papież postanowił jej promulgację odłożyć na dalszą przyszłość. Natomiast projekt katalogu podstawowych obowiązków i praw

³ Problematyka podstawowych praw chrześcijan stała się przedmiotem wielu publikacji i sympozjów naukowych, m.in. była głównym tematem obrad IV Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego we Fryburgu w dniach 6-11 listopada 1981 r. Por. *Les Droits Fondamentaux du Chretien dans l'Eglise et dans la Societe*. Red. E. Corecco. Milano 1981.

chrześcijan został włączony do schematu nowego kodeksu prawa kanonicznego dla Kościoła łacińskiego. W nowym kodeksie został on zamieszczony w księdze II, zatytułowanej *O ludzie Bożym*.

Katalogi podstawowych praw człowieka i podstawowych praw chrześcijan są historycznymi eksplikacjami odmiennych kategorii praw podmiotowych. Konkretyzacja ich nie dokonuje się w tym samym podmiocie, którym jest człowiek ochrzczony. Jakkolwiek nie każdy człowiek jest chrześcijaninem, to każdy chrześcijanin jest człowiekiem. Każdy człowiek, który wchodzi do Kościoła przez przyjęcie chrztu, wnosi więc ze sobą patrymonium godności osoby ludzkiej i zespół wynikających z niej podstawowych praw. W związku z tym nasuwają się pytania dotyczące redakcji katalogu podstawowych obowiązków i uprawnień chrześcijan, a mianowicie: czy podstawowe prawa chrześcijan można całkowicie odizolować od podstawowych praw człowieka; czy należy dokonać ich integracji, tzn. do katalogu podstawowych praw chrześcijan włączyć podstawowe prawa człowieka, które winny być respektowane również w Kościele. Z tego rodzaju problemami musieli uporać się redaktorzy nowego kodeksu.

II. PODMIOTY PODSTAWOWYCH OBOWIĄZKÓW I UPRAWNIEN

Pierwszy problem, do którego musiał ustosunkować się prawodawca kodeksowy, dotyczy zakresu osób, które mogą być podmiotami podstawowych obowiązków i uprawnień w Kościele. Problem ten polegał na tym: czy podmiotami tymi są wszyscy chrześcijanie, czy tylko ci spośród chrześcijan, którzy przynależą do Kościoła katolickiego, na oznaczenie których tradycyjnie używa się nazwy „wierni” lub „katolicy”. Odpowiedź, jaką na to pytanie daje nowy kodeks, jest jasna. Proklamuje on — jak wskazuje sam tytuł katalogu — „podstawowe obowiązki i prawa **w s z y s t k i c h c h r z e ś c i j a n**”. Do przyjęcia takiego ekumenicznego sformułowania skłoniły prawodawcę racje teologiczne. Źródłem podstawowych obowiązków i uprawnień chrześcijanina jest nowa jakość w sensie bytowym i działaniowym, której uczestnikiem staje się każdy człowiek ochrzczony, dzięki odrodzeniu w Chrystusie i przez Chrystusa⁴. Prawodawca kodeksowy podaje więc następujące teologiczne określenie: Chrześcijanami są ludzie, którzy przez chrzest zostali inkorporowani w Chrystusa, a tym samym we wspólnotę ludu Bożego; dzięki temu stali się oni uczestnikami potrójnego zadania Chrystusa — kapłańskiego, prorockiego i królewskiego — i powołani zostali do uczestnictwa w mi-

⁴ Por. Encyklika Jana Pawła II *Redemptor hominis* nr 8-11.

sji, jaką Bóg powierzył Kościołowi do wypełnienia w świecie (kan. 204). Z tej inkorporacji nadprzyrodzonej, jaka dokonuje się przez chrzest, wynikają pewne relacje zobowiązująco-uprawniasjące w płaszczyźnie wer-tykalnej — między człowiekiem ochrzczoneym a Bogiem i w płaszczyźnie horyzontalnej — między człowiekiem a całą wspólnotą ludu Bożego. Całokształt tych relacji trudno jest wyrazić adekwatnie w języku prawnym. W języku tym mogą bowiem być wyrażone raczej te relacje, które istnieją między ochrzczoneymi we wspólnocie kościelnej.

Chrzest sprawia powstanie węzła sakramentalnej jedności między ochrzczoneym i całą wspólnotą kościelną. Wszelako chrzest jest tylko początkiem tej więzi. Uzdalnia on człowieka do podejmowania następnych aktów mających na celu osiągnięcie pełnej inkorporacji we wspólnotę Kościoła. Nowy kodeks — podobnie jak stary — wyraża tę prawdę teologiczną w języku prawnym mówiąc, iż przez chrzest człowiek staje się osobą w Kościele, czyli podmiotem obowiązków i uprawnień właściwych chrześcijanom (kan. 96). Nabywa on więc zdolność prawną do podejmowania w Kościele określonych czynności, do których jest zobowiązany lub uprawniony.

Przed wyliczeniem poszczególnych obowiązków i uprawnień w kodeksie zostały wymienione dwie fundamentalne zasady dotyczące wzajemnych relacji, jakie zachodzą między chrześcijanami, a mianowicie: równości co do godności i różnorodności co do zadań. W kan. 208 powiedziano: „między wszystkimi chrześcijanami, z racji ich odrodzenia w Chrystusie panuje prawdziwa równość co do godności i działania, dzięki której wszyscy razem odpowiednio do właściwego każdemu położenia i zadania współpracują w budowaniu Ciała Chrystusa”. W powyższej wypowiedzi można wyróżnić dwie części. W pierwszej wyraźnie proklamowana jest fundamentalna zasada równości wszystkich chrześcijan ze względu na wspólną godność synów Bożych, jaką otrzymują na mocy odrodzenia w Chrystusie. Deklaracja ta jest afirmacją soborowej nauki o ludzie Bożym: „[...] wspólna jest godność członków [ludu Bożego] wynikająca z ich odrodzenia w Chrystusie [...] Nie ma więc w Chrystusie i w Kościele żadnej nierówności ze względu na rasę albo przynależność narodową, stan społeczny albo płeć [...]”⁵. Jeśli chodzi o równość co do działania, jakie wszyscy chrześcijanie mogą podejmować w budowaniu Ciała Chrystusa, to biorąc pod uwagę drugą część analizowanej wypowiedzi zamieszczonej w kan. 208 należy stwierdzić, iż rodzaje tych działań są zróżnicowane stosownie do właściwego każdemu chrześcijaninowi położenia i związanych z nim zadań, zróżnicowanie to stanowi podstawę pluralizmu w Kościele.

⁵ *Lumen gentium* nr 32.

III. PODSTAWOWE OBOWIĄZKI CHRZEŚCIJAN

Wszyscy ochrzczeni są uzdolnieni do podejmowania obowiązków i uprawnień na mocy wewnętrznego odrodzenia. Prawodawca kodeksowy na pierwszym miejscu wymienia obowiązki chrześcijan. Kolejność ta nie jest przypadkowa. Ma ona swoje uzasadnienie w tym, iż przez chrzest nastąpiło nawiązanie więzi między człowiekiem i wspólnotą kościelną, a jej rozwój uzależniony jest od świadomej decyzji każdego z nich co do uczestnictwa w życiu tej wspólnoty, jaka została ustanowiona przez Chrystusa. Chrześcijanin, który osiągnął pewien stopień świadomości i wiary, w pierwszej kolejności ma więc obowiązek włączenia się w tę wspólnotę aktem swej woli i podjęcia odpowiednich działań. Niepodjęcie przez ochrzczonego tego obowiązku w konsekwencji oznacza niepodjęcie uprawnień związanych z przynależnością do wspólnoty.

1. Wyliczając podstawowe obowiązki chrześcijan, kodeks na pierwszym miejscu stawia obowiązek zachowania wspólnoty z Kościołem (kan. 209 § 1). Chrześcijanie są zobowiązani do spełniania z wielką starannością tych zadań, jakie mają wobec Kościoła powszechnego bądź partykularnego, do którego przynależą zgodnie z przepisami prawa (kan. 209 § 2). Przez chrzest nastąpiło nawiązanie więzi między człowiekiem i wspólnotą kościelną, ale jej rozwój prowadzący do pełnej przynależności zależy od pełnej afirmacji tej wspólnoty przez człowieka, zżycia się z nią aż do pewnego rodzaju utożsamiania się. Kodeks w kan. 205 wskazuje, że są trzy obowiązki spełniające rolę kryteriów, po których można rozpoznać pełną przynależność chrześcijanina do wspólnoty, a mianowicie: wyznanie wiary, przyjmowanie sakramentów i uznanie władzy następcy św. Piotra i biskupów pozostających z nim w łączności.

2. W kan. 210 prawodawca stwierdza, iż „wszyscy chrześcijanie stosownie do swego położenia mają obowiązek prowadzić święte życie oraz ofiarować swoje siły dla wzrostu Kościoła i pomnażania jego świętości”. Istota powołania chrześcijańskiego leży więc w powołaniu do świętości, które zresztą odpowiada naturalnemu dążeniu człowieka do Prawdy, Dobra i Piękna, Prawodawca wymienia ten obowiązek, gdyż między świętością osobistą chrześcijanina a świętością Kościoła istnieje ścisły związek. Wzrost Kościoła dokonuje się i przejawia w rozwijającej się świętości jego członków. Podjęcie przez chrześcijan obowiązku świętości jest źródłem wszystkich uprawnień we wspólnocie Kościoła, czyli uprawnia go do żądania pomocy ze strony Kościoła w tym wszystkim, co jest niezbędne do osiągania rozwoju duchowego, a znajduje się w dyspozycji Kościoła.

3. W kan. 211 kodeks stwierdza, że wszyscy chrześcijanie mają obowiązek i uprawnienie do podejmowania wzajemnej współpracy, aby dobra nowina o Bożym zbawieniu dotarła do wszystkich ludzi wszystkich czasów, znajdujących się na całym świecie. Jest to proklamacja obowiązku i uprawnienia każdego chrześcijanina do udziału w misji zbawczej Kościoła, której głównym zadaniem jest głoszenie prawdy objawionej wszystkim ludziom, a zwłaszcza tym, którzy jej jeszcze nie znają.

4. W kan. 212 dokonana została formalizacja obowiązku posłuszeństwa chrześcijan wobec pasterzy, czyli tych spośród chrześcijan, którzy zostali obdarzeni władzą nauczania i rządzenia we wspólnocie kościelnej. Obowiązek ten nie znosi bynajmniej słusznej wolności, do jakiej są powołani wszyscy chrześcijanie, ale wskazuje jej konieczne granice. Oznacza bowiem konieczność akceptacji przez chrześcijan takiej struktury Kościoła, jaka ustanowiona została przez Chrystusa. Chrześcijanie obowiązani są więc w duchu posłuszeństwa przyjąć to, co pasterze deklarują jako nauczyciele wiary, lub postanawiają jako rządcy Kościoła (kan. 212 § 1). Prawodawca zaznacza, iż chrześcijanie mają być „świadomi swej odpowiedzialności” w wykonywaniu aktów posłuszeństwa. Przełożeni nie mogą więc zobowiązać chrześcijan do aktów „ślepego posłuszeństwa” ani też zwalniać ich od osobistej odpowiedzialności.

5. W kan. 222 zostały określone obowiązki, jakie mają do spełnienia chrześcijanie, odnośnie do dziedziny rozporządzania dobrami materialnymi. Prawodawca wyróżnił dwa rodzaje tych obowiązków:

a) w kan. 222 § 1 zostało powiedziane, że chrześcijanie są zobowiązani do świadczenia pomocy materialnej Kościołowi w potrzebach dotyczących: sprawowania kultu Bożego, prowadzenia dzieł apostołstwa i dzieł charytatywnych oraz zabezpieczenia przyzwoitego utrzymania duchownym;

b) w kan. 222 § 2 prawodawca stwierdza, iż chrześcijanie mają obowiązek popierania sprawiedliwości społecznej i — pomni na przykazanie Chrystusa — świadczenia z własnych dochodów pomocy ubogim. Znaczy to, że chrześcijanie mają rozporządzać dobrami materialnymi zgodnie z zasadami sprawiedliwości społecznej i nakazem moralnym miłości bliźniego.

IV. PODSTAWOWE UPRAWNIENIA CHRZEŚCIJAN

Więzy chrześcijan ze wspólnotą kościelną nie ograniczają się do samych obowiązków, ale obejmują również pewien zakres podstawowych uprawnień. W przepisach kodeksowych najpierw zostały wymienione te uprawnienia, które są ściśle związane z udziałem chrześcijan w życiu wewnętrznym wspólnoty kościelnej.

1. Wśród uprawnień prawodawca na pierwszym miejscu wymienia prawo chrześcijan do przedkładania pasterzom swoich potrzeb — zwłaszcza potrzeb duchowych — i swoich pragnień dotyczących rozwoju Kościoła (kan. 212 § 2). Uprawnienie to jest prostą konsekwencją podjęcia wymienionych wyżej obowiązków dążenia do świętości i do współpracy w głoszeniu Ewangelii.

2. Następnie prawodawca wymienia bardziej szczegółowe uprawnienia chrześcijan w życiu wspólnoty kościelnej. Kan. 212 § 3 stwierdza, iż chrześcijanie mają uprawnienie, a nawet obowiązek, aby stosownie do swej wiedzy, kompetencji i doświadczenia przedkładać pasterzom swe opinie dotyczące dobra Kościoła. Wypowiedź ta wskazuje na formę wpływu chrześcijan — a zwłaszcza tych, którzy posiadają odpowiednie kwalifikacje osobiste — na sprawowanie władzy jurysdykcyjnej w Kościele. Chrześcijanie mogą więc spełniać rolę opiniodawczą, doradcą wobec pasterzy, do których należy stanowanie aktów władzy. To uprawnienie chrześcijan do wyrażania swych opinii manifestuje się nie tylko w płaszczyźnie wierni — hierarchia, ale również w płaszczyźnie wierni — wierni. Prawodawca podkreśla, aby chrześcijanie w ujawnianiu swych opinii zważali na to, by zachowana została integralność wiary i obyczajów, szacunek należny pasterzom, pożytek ogółu i godność osób. Jakkolwiek adresatami powyższej normy są wszyscy chrześcijanie, to z natury rzeczy odnosi się ona do tych spośród nich, którzy mają wpływ na kształtowanie opinii publicznej za pośrednictwem środków masowego przekazu, a więc dziennikarzy.

3. W kan. 213 prawodawca gwarantuje chrześcijanom prawo domagania się od swych pasterzy dóbr duchowych powierzonych do dyspozycji Kościoła, a zwłaszcza posługi słowa Bożego i sakramentów. Jakkolwiek wszystkie środki zbawienia są dane ludziom przez Boga w drodze łaski, to jednak chrześcijanie są uprawnieni domagać się ich od swych duszpasterzy, o ile posiadają odpowiednie dyspozycje duchowe.

4. W kan. 214 zostały zagwarantowane chrześcijanom dwa rodzaje uprawnień, a mianowicie:

a) uprawnienie do uczestniczenia w aktach kultu Bożego, sprawowanych według przepisów własnego obrządku zaaprobowanego przez pasterzy. Kierowanie kultem Bożym należy bowiem wyłącznie do hierarchii;

b) uprawnienie do uprawiania własnych form duchowości, byleby były one zgodne z nauką Kościoła. Uprawnienie to obejmuje zarówno pielęgnowanie tradycyjnych form duchowości, jak i rozwijanie nowych będących przejawem nieustającej młodości Kościoła.

5. W kan. 216 zostało zagwarantowane chrześcijanom prawo do podejmowania własnych inicjatyw mających na celu popieranie i rozwój działalności apostołskiej. Z uprawnienia tego chrześcijanie mogą ko-

rzystać stosownie do swego stanu i sytuacji. Znaczy to, że inaczej będzie się to uprawnienie przejawiać w działalności świeckich aniżeli zakonników itp. Prawodawca stawia zastrzeżenie, aby żadnemu przedsięwzięciu apostołskiemu nie nadawać nazwy „katolickie”, jeżeli nie uzyskało zgody kompetentnej władzy kościelnej.

6. W kan. 215 proklamowane są dwa uprawnienia chrześcijan, mające uzasadnienie zarówno w godności osoby ludzkiej, jak i w udziale w misji Kościoła:

a) pierwszym z nich jest prawo chrześcijan do swobodnego zakładania stowarzyszeń i kierowania nimi. Dotyczy to stowarzyszeń mających na celu prowadzenie dzieł charytatywnych, dzieł pobożności lub realizację powołania chrześcijańskiego w świecie;

b) drugim z nich jest prawo do organizowania zgromadzeń mających na celu osiągnięcie wymienionych wyżej celów.

7. W kan. 217 prawodawca stwierdza, iż chrześcijanie — jako że przez chrzest zostali wezwani do prowadzenia życia zgodnego z nauką Ewangelii — mają prawo do otrzymania wychowania chrześcijańskiego. Na wychowanie to składają się dwie warstwy. Jedną z nich jest wychowanie naturalne, polegające na zapewnieniu wychowankowi osiągnięcia dojrzałej osobowości ludzkiej. Drugą zaś jest wychowanie nadprzyrodzone, polegające na pouczeniu o tajemnicy zbawienia i wprowadzeniu w życie religijne. Wychowanie chrześcijan polega więc na integracji obu tych warstw w życiu wychowanków.

8. W kan. 219 zostało zagwarantowane chrześcijanom prawo do wolności od jakiegokolwiek przymusu w wyborze stanu życia. Oznacza to, że mogą oni swobodnie decydować o wyborze swego stanu życia małżeńskiego, zakonnego lub duchownego. Jest to uprawnienie wynikające z godności osoby ludzkiej, a którego aktualizacja dokonuje się we wspólnocie kościelnej.

9. W kan. 218 prawodawca kościelny deklaruje wolność w uprawianiu nauk kościelnych. Chrześcijanie, którzy zajmują się uprawianiem nauk kościelnych, cieszą się słuszną wolnością w prowadzeniu poszukiwań i roztropnym ogłaszaniu wyników swoich badań w tej dziedzinie, w której odznaczają się biegłością zachowując jednak uległość należną względem magisterium Kościoła. Jakkolwiek wolność w poszukiwaniu prawdy objawionej przysługuje wszystkim chrześcijanom, to prawodawca podkreśla, iż korzystać z niej mogą ci, którzy osiągnęli odpowiednią biegłość w naukach kościelnych. Jest to gwarancja słusznej wolności badań teologicznych.

10. W kan. 20 prawodawca bierze w ochronę prawo chrześcijan do dobrej opinii i zachowania tajemnicy dotyczącej sfery życia osobistego. Jest to uprawnienie wynikające z godności osoby ludzkiej. Stąd prawo-

dawca wyraźnie wskazuje, iż „nikomu nie wolno nielegalnie naruszać dobrej opinii, jaką ktoś się cieszy, ani też naruszać prawa należnego każdej osobie do ochrony własnej intymności”. Adresatem obowiązku nienaruszania tych praw jest więc „każdy”.

11. W kan. 221 prawodawca gwarantuje chrześcijanom prawo do ochrony prawnej w Kościele, czyli zapewnia, że podmioty władzy kościelnej mają podejmować decyzje wobec nich na podstawie norm obowiązującego prawa. Uprawnienie to zostało uszczegółowione w trzech punktach:

a) kan. 221 § 1 deklaruje, iż chrześcijanom przysługuje: prawo domagania się, aby uprawnienia, jakimi cieszą się w Kościele, były przez innych respektowane, oraz prawo do obrony swych praw na kompetentnym forum kościelnym, zgodnie z normami prawa. Gwarancja ta obejmuje zatem możliwość zastosowania środków odwoławczych do kompetentnych organów władzy kościelnej przeciwko decyzjom władzy kościelnej;

b) w kan. 221 § 2 prawodawca gwarantuje chrześcijanom prawo do tego, aby w wypadku wezwania do sądu przez kompetentną władzę kościelną byli sądzeni zgodnie z przepisami prawa, które ma być stosowane z zachowaniem słuszności kanonicznej;

c) w kan. 221 § 3 została zamieszczona gwarancja, iż chrześcijanie mają prawo do tego, aby byli karani nie inaczej jak tylko z zachowaniem norm prawa stanowionego.

Powyższe przepisy wskazują, iż prawodawca kościelny jednocześnie nakłada obowiązek zachowania zasady legalności przez podmioty kościelnej władzy administracyjnej i sądowej.

V. GRANICE PODSTAWOWYCH UPRAWNIENI CHRZEŚCIJAN

Po wyliczeniu obowiązków i uprawnień chrześcijan prawodawca zajmuje stanowisko w sprawie: czy w korzystaniu ze swych uprawnień chrześcijanie podlegają ograniczeniom. W kan. 223 § 1 zostało powiedziane, iż chrześcijanie działający tak indywidualnie jak i w stowarzyszeniach korzystając ze swoich praw mają brać pod uwagę: wymogi dobra wspólnego Kościoła, uprawnienia innych i swoje względem nich obowiązki.

Następnie w kan. 223 § 2 prawodawca stwierdza, że władza kościelna jest kompetentna kierować wykonaniem przez chrześcijan należnych im praw, mając na względzie wymogi dobra wspólnego.

Prawodawca kościelny przyjmuje zatem wiążący charakter zasady dobra wspólnego w określaniu wzajemnych relacji między chrześcija-

nami i wspólnotą kościelną⁶. Zasada ta wyznacza granice, w jakich poszczególni wierni mogą korzystać ze swoich uprawnień.

Koncepcja praw człowieka, jaką kieruje się prawodawca kościelny proklamując powyższy katalog w nowym kodeksie, nie jest więc koncepcją indywidualistyczną, ale wspólnotową. Wymienione w tym katalogu podstawowe obowiązki i uprawnienia chrześcijan są wyrazem aktualnej świadomości prawnej Kościoła o sobie samym. Mają one charakter eksplikacji historycznej. Zapewne nie jest to lista kompletna i wyczerpująca. W miarę pogłębiania się świadomości Kościoła, a zwłaszcza świadomości dotyczącej zadań chrześcijan, katalog ten będzie podlegać rozwojowi.

Należy nadmienić, że obok omówionego wyżej katalogu obowiązków i uprawnień wspólnych wszystkim chrześcijanom w nowym kodeksie zostały zamieszczone katalogi obowiązków i uprawnień należnych poszczególnym kategoriom chrześcijan, biorąc pod uwagę ich udział w kapłaństwie powszechnym i w kapłaństwie urzędowym. Oddzielnie zostały więc wymienione: katalog obowiązków i uprawnień świeckich (kan. 224-231) oraz katalog obowiązków i uprawnień duchownych (kan. 273-289).

DER KATALOG DER GRUNDPFLICHTEN UND RECHTE ALLER KATHOLISCHEN CHRISTEN IM NEUEN CIC

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Artikel enthält einen Kommentar zu den in Kan. 208-223 des neuen CIC enthaltenen Normen, in denen erstmals in der Geschichte des kanonischen Rechts ein Katalog der Grundpflichten und Rechte aller katholischen Christen promulgiert wurde.

Der Inhalt der Erörterungen umfasst folgende Fragen:

- die Genese des Katalogs der Grundpflichten und Rechte der Christen in der Lehre des Zweiten Vatikanischen Konzils vom Volk Gottes;
- die Subjekte der Grundpflichten und Rechte der Christen;
- die Grundpflichten der Christen;
- die Grundrechte der Christen;
- die Grenzen der Grundrechte der Christen.

Zum Abschluss betont der Autor, dass der besprochene Katalog gemeinschaftlichen und nicht individualistischen Charakter besitzt; er ist nicht erschöpfend und wird sich mit der Entwicklung des Selbstbewusstseins der Kirche weiter entwickeln.

Übersetzung: Herbert Ulrich

⁶ Szersze ujęcie wzajemnych relacji między osobą ludzką a strukturami kościelnymi zawierają materiały z sympozjum zorganizowanego na ten temat przez TN KUL w Lublinie w dniach 4-5 maja 1979 r. Por. *Kościół i Prawo*. T. 2. Lublin 1982.